

DREPTUL DE A ȘTI ȘI DREPTUL DE A NE EXPRESSA DESPRE PACEA SOCIALĂ ȘI RELIGIOASĂ

Prof. univ. dr. Constantin ANECHITOAE

Universitatea „Ovidius” din Constanța

anechitoae@yahoo.com

ABSTRACT: *The right to know and the right to express ourselves about social and religious peace.*

Ever since people began to live in communities, it has been necessary to establish moral rules of behavior for the social and religious peace of the community. Education and knowledge are two dimensions of contemporary man that accompany us from birth to the end of life. The attitude towards education and knowledge differs from individual to individual, depending on numerous factors, which relate both to the personality of each person and to the family and social environment in which he lives..

Keywords: *Right to know, Right to expression.*

1. Introducere

Familia și școala, inclusiv mediul universitar și de cercetare continuă să dețină un loc important în educația oamenilor, în domenii cât mai diverse, inclusiv în domeniul religiei, deși acest lucru se realizează tot mai mult la concurență cu mass-media, cu internetul și cu noile tehnologii mediatică care folosesc inteligența artificială, despre viața cotidiană, pe o bază de reflecție asupra unei enciclopedii de autori, dintre cei mai remarcabili din diverse zone al umanității.

Evoluția istorică a dreptului de a ști din ce în ce mai mult, din mai multe aspecte al vieții religioase, pe de o parte, despre fenomenele trecute ușor sub tăcere sau minimalizate: heterodoxiile, ereziile, mitologiile și practicile populare: vrăjitoria, alchimia, esoterismul¹, și sociale, pe de altă

1 Mircea Eliade, *Istoria Credențelor și Ideilor religioase*, Vol. III, București, Ed. Științifică, 1991, p. 5.

parte, în consens cu cunoașterea și dezvoltarea drepturilor omului, dezvoltat după cel de-al Doilea Război Mondial, care s-a transformat într-un concept, ce a câștigat teren universal ca parte a unei mișcări mai ample către o mai mare deschidere și responsabilitate în guvernare². Pe măsură ce societățile au recunoscut din ce în ce mai mult valoarea inerentă a transparenței, au început să apară norme juridice care abordau în mod specific dreptul publicului la cunoaștere, în special în ceea ce privește chestiuni de interes public, dar și de drept privat.

2. Dreptul de a ști

De-a lungul timpului, acest drept de a ști, a evoluat de la un principiu consacrat în textele legale, la un instrument practic care le permite cetățenilor să participe la procesele democratice, să monitorizeze acțiunile guvernamentale și să tragă la răspundere, instituțiile.

Printre etapele cheie ale acestei călătorii se numără adoptarea unor legi naționale privind libertatea informației și stabilirea unor norme internaționale care consolidează accesul la informații ca element esențial al unei democrații funcționale³. Mai multe legi și convenții internaționale, au jucat un rol esențial în susținerea principiului transparenței și al accesului la informație. În special, Pactul internațional privind drepturile civile și politice (PIDCP) recunoaște în mod explicit dreptul de a căuta, de a primi și de a împărtăși informații și idei de toate tipurile, servind drept piatră de temelie pentru legislația națională privind libertatea informației⁴. În plus, convenții precum Convenția de la Haga din 1996 și alte tratate regionale au consolidat și mai mult acest drept, obligând statele să adopte măsuri care facilitează accesul public la documentele și procedurile oficiale⁵.

2 Irina Moroianu Zlătescu, „Cuvânt înainte”, în: Vasile Pătulea. *Tratat de management juridic și jurisdicțional*, București, Ed. I.R.D.O., 2010, p. VII.

3 Mihai Corj, Mihaela Corj, „E posibilă oare edificarea statului de drept atunci când guvernării uneori neglijează cu desăvârșire acest principiu „sacramental”?”, *Revista Națională De Drept* (Publicație periodică științifico-practică), nr. 9 (144) 2012. Fondatori: Universitatea de Stat din Moldova Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” din Moldova Uniunea Juriștilor din Moldova, p. 31.

4 Ion Popescu-Slăniceanu, Isabela Stancea, *Contribuția instituțiilor Uniunii Europene la promovarea și protejarea drepturilor omului*. Drepturile omului anul XXIII, nr. 2, 2013, Institutul Român pentru Drepturile Omului, p. 8.

5 Ghid practic privind aplicarea Convenției de la Haga asupra competenței, legii aplica-

Prin participarea la multiple organisme internaționale și regionale, țările și-au consolidat angajamentul față de transparență, promovând o cultură globală care valorizează deschiderea și libera circulație a informațiilor⁶. Considerațiile etice și impactul societal al divulgării informațiilor se extind dincolo de mandatele legale, ridicând întrebări importante despre confidențialitate, securitate și binele public spre consolidarea dreptului de a ști.

Deși transparența este crucială pentru responsabilitatea democratică, ea necesită și un echilibru atent între drepturile individuale și riscurile potențiale ale diseminării pe scară largă a informațiilor⁷. Cadrele etice care ghidează divulgarea informațiilor subliniază necesitatea de a respecta normele sociale, de a evita înșelăciunea sau manipularea și de a promova comunicarea responsabilă.

Impactul societal este de amploare, accesul sporit la informații, împuternicind indivizii, încurajând participarea civică și promovând încrederea în instituțiile publice. Cu toate acestea, toate beneficiile trebuie cântărite în raport cu posibilele consecințe negative, cum ar fi utilizarea abuzivă a datelor cu caracter personal sau răspândirea dezinformării, subliniind nevoia continuă de reglementare atentă și supraveghere etică.

3. Dimensiuni juridice și sociale ale dreptului de a ne exprima

Dezvoltarea istorică a libertății de exprimare a fost profund împletită cu evoluția societăților democratice și cu recunoașterea drepturilor individuale. De-a lungul istoriei, diverse civilizații s-au confruntat cu echilibrul dintre autoritate și capacitatea individului de a exprima opinii disidente. De la

bile, recunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor, adoptată la 19 octombrie 1996, Publicat de Conferința de la Haga de drept internațional privat Biroul permanent Churchillplein 6b 2517 JW Haga, Țările de Jos. ISBN 978-92-79-90817-0, p. 18.

6 Anatolie Bantuș, *Unele precizări privind problematica apariției și evoluției drepturilor și libertăților Omului*. În: Mecanisme de protecție a drepturilor omului guvernul Republicii Moldova. Academia de administrare publică. Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională, consacrată Zilei internaționale a drepturilor omului. 6 decembrie 2017, Chișinău, Tipar executat la Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2018, p. 24.

7 Guceac Ion, *Garantarea libertății de opinie și de exprimare. Explicații cu privire la standardele internaționale și practicile europene relevante*. În: Rodica Ciobanu – Coordonator: Stat, securitate și drepturile omului în era digitală. Materiale științifice și practice internaționale. Chișinău: CEPUSM, 2022, p. 28.

agora Greciei antice până la gânditorii iluminiști care au susținut libertatea de exprimare, conceptul s-a transformat treptat de la un privilegiu al elitei la un drept fundamental al omului pentru toți cetățenii. Această transformare a fost marcată de etape cheie, cum ar fi adoptarea Primului Amendament în Statele Unite și a unor protecții similare în alte constituții democratice, care au pus bazele unei societăți care valorizează comunicarea și dezbaterea deschise⁸. Aceste momente cruciale din istorie ilustrează faptul că dreptul de a se exprima nu este static, ci evoluează odată cu schimbările sociale, politice și tehnologice.

Protecțiile și limitările legale ale libertății de exprimare variază semnificativ între diferite țări, reflectând diverse abordări ale echilibrării drepturilor individuale cu interesele societale.

În unele națiuni, constituțiile și normele juridice consacră în mod explicit dreptul de a se exprima, cuprinzând libertatea de opinie, de exprimare și accesul la informație. Cu toate acestea, chiar și în cadrul acestor sisteme juridice, există anumite limitări, cum ar fi restricțiile privind discursul instigator la ură, incitarea la violență sau defăimarea, apologia infracțiunilor, ori acțiune care poate afecta pacea, toate acestea, sunt justificate pe motive de protejare a ordinii publice sau a drepturilor altora. În special, organizații internaționale precum Consiliul Europei și Uniunea Europeană au adoptat documente și convenții cheie pentru a standardiza protecțiile și a se asigura că statele membre respectă libertățile fundamentale⁹. Deși normele juridice se străduiesc să susțină aceste drepturi, interpretarea și aplicarea acestor legi, pot diferi în funcție de contextul local și de practicile judiciare.

Impactul normelor sociale și al valorilor culturale asupra autoexprimării este profund, modelând nu numai ceea ce indivizii aleg să exprime, ci și modul în care societatea răspunde la diverse puncte de vedere.

8 Adrian-Nicușor Popescu, „Conflictul dintre libertatea de exprimare și dreptul la protejarea sentimentului religios” / *The conflict between freedom of speech and the protection of the religious belief* / „Le conflit entre la liberté d’expression et le droit de la protection du sentiment religieux”. Anul II, Seria I, Grupa 205. Facultatea de Drept, Universitatea București. Accesat pe: https://drept.unibuc.ro/documente/dyn_doc/publicatii/revista-stiintifica/Popescu%20Adrian%20Nicusor.pdf

9 Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (cunoscută sub denumirea Convenția europeană a drepturilor omului) a fost adoptată în cadrul Consiliului Europei, la Roma, la 4 noiembrie 1950, și a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. România a ratificat Convenția la 20 iunie 1994 prin Legea nr. 30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

În multe comunități, tradițiile culturale și standardele morale predominante influențează limitele discursului și comportamentului acceptabile, uneori susținând libertăți largi și alteori impunând constrângeri subtile sau evidente¹⁰. De exemplu, expresiile identității etnice sau ale credințelor nonconformiste pot fi celebrate în societățile multiculturală, dar descurajate sau chiar suprimate în contexte mai omogene sau tradiționale. Această interacțiune dinamică dintre cultură și drepturile individuale duce adesea la: - Grade variate de toleranță față de opiniile disidente - Așteptări diferite privind discursul public și decența - Schimbări în acceptarea socială a noilor forme de exprimare în timp Pe măsură ce societățile devin din ce în ce mai interconectate, aceste influențe culturale și sociale continuă să evolueze, evidențiind negocierea continuă dintre autonomia personală și valorile colective.

4. Importanța libertății de exprimare în contextul păcii sociale

Dialogul deschis joacă un rol esențial în prevenirea conflictelor sociale și religioase, facilitând înțelegerea reciprocă și respectul între membrii comunității. Prin promovarea unui spațiu în care opiniile pot fi exprimate liber, indivizii au oportunitatea să-și expună temerile, dorințele și convingerile, ceea ce contribuie la identificarea timpurii a potențialelor surse de tensiune și la găsirea unor soluții pașnice. Astfel, libertatea de exprimare devine un instrument vital pentru prevenirea escaladării disputelor, punând bazele unei societăți armonioase și tolerante¹¹. În același timp, dialogul deschis stimulează empatia și cooperarea, două valori fundamentale pentru menținerea păcii sociale.

Exprimarea opiniilor are un impact profund asupra coeziunii comunitare, deoarece permite manifestarea diversității și încurajează includerea. Atunci când membrii societății se simt liberi să-și împărtășească perspectivele, se creează premisele pentru o cooperare autentică și pentru întări-

10 Marin I., „Aspecte ale tranziției democratice est-europene”, În: *Moldoscopia* (probleme de analiză politică). Nr.3 (XXVII), 2004. REVISTA științifică trimestrială, Chișinău – 2004, p. 71

11 *Pactul pentru viitor*. A șaptezeci și noua sesiune. Punctul nr. 123 de pe ordinea de zi. Consolidarea sistemului Organizației Națiunilor Unite. Rezoluție adoptată de Adunarea Generală la 22 septembrie 2024 [fără a face trimitere la o comisie principală (A/79/L.2)].

rea legilor sociale. Printre beneficiile acestui proces se numără: - creșterea sentimentului de apartenență la comunitate; - reducerea riscului de marginalizare a grupurilor minoritare; - dezvoltarea unui climat de încredere și solidaritate. Prin urmare, libertatea de exprimare contribuie la formarea unei comunități unite, capabile să gestioneze diferențele într-un mod constructiv și respectuos¹².

Totuși, dreptul de exprimare trebuie să fie exercitat în limitele care să asigure libertatea de a menține armonia socială și să prevină discursul instigator la ură sau discriminare. Stabilirea acestor limite nu urmărește restrângerea drepturilor fundamentale, ci protejarea demnității și siguranței tuturor membrilor societății. Este important ca orice manifestare publică a opiniilor să respecte principiile toleranței și responsabilității civice, promovând dialogul și evitând polarizarea excesivă¹³. Doar astfel se poate asigura un echilibru între dreptul la liberă exprimare și necesitatea de a proteja coeziunea socială.

5. Libertatea de exprimare și echilibrul în relațiile religioase

Promovarea toleranței prin comunicarea inter-religioasă este esențială pentru stabilitatea unui climat de respect reciproc și înțelegere între diversele comunități religioase. Dialogul sincer și deschis între membrii diferitelor confesiuni nu doar că reduce suspiciunile, ci și facilitează identificarea valorilor comunelor, precum demnitatea umană și drepturile fundamentale ale fiecărei persoane¹⁴. Acest tip de comunicare favorizează dezvoltarea unei culturi a coexistenței și recunoașterii identităților distincte, contribuind la prevenirea conflictelor. Astfel, o societate care încurajează schimbul de idei religioase susține consolidarea păcii sociale și a echilibrului în relațiile dintre grupuri.

12 Ina Filipov, „Dezvoltarea coeziunii sociale: o abordare bazată pe drepturi și libertăți”, În Victor Mocanu (coord.). *Formarea și consolidarea coeziunii sociale în Republica Moldova în contextul apropierii de Uniunea Europeană: Studiu sociologic*, Chișinău: S. n., 2023, p. 69.

13 Elena Drăghici, *Ghidul tinărului tolerant*, Chișinău, Î.S. Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”, MD-2068, 2014.

14 *Învățând să Trăim Împreună. Un Program Intercultural și Interreligios pentru Educație Etică*. Tipărită la București, România, de către ROMQUEST GPN, 2008, p. 6.

Riscurile discursului intolerant în mediul religios nu trebuie subestimare, deoarece pot duce la tensiuni și polarizare socială. Manifestările de exclusivism religios sau mesaje care incită la ură subminează nu doar coeziunea comunității, ci și respectul față de diversitatea culturală și religioasă¹⁵. În acest context, monitorizarea atentă a discursului public și promovarea unor standarde etice de comunicare devin esențiale pentru a preveni escaladarea conflictelor. Prin urmare, limitarea discursului intolerant este o măsură pentru menținerea armoniei sociale și protejarea drepturilor tuturor membrilor societății.

Contribuția liderilor religioși la dialogul pașnic este deosebit de valoros, deoarece aceștia pot influența semnificativ atitudinile și comportamentele credincioșilor. Prin implicarea lor activă în promovarea toleranței și a respectului reciproc, liderii religioși devin modele de urmat pentru comunitățile lor¹⁶. Ei pot facilita inițiative de dialog inter-religios, pot oferi soluții la probleme sensibile și pot descuraja orice formă de discurs discriminatoriu. Astfel, rolul lor nu se limitează doar la dimensiunea spirituală, ci include și responsabilitatea de a contribui la menținerea păcii și echilibrul în societate.

6. Concluzii

Educația și conștientizarea privind discursul responsabilității, sunt piloni esențiali pentru responsabilitatea socială în exprimarea opiniilor despre pace. O societate informată și educată dezvoltă abilități critice pentru a discerne între discursul constructiv și cel dăunător, învățând să respecte diferențele de opinie și să evite polarizarea. Prin programul de educație civică și drepturile omului, indivizii capătă instrumentele necesare pentru promovarea dialogului pașnic și respectul reciproc¹⁷. Astfel, școlile și instituțiile de învățământ au responsabilitatea de a integra în curricula lor teme

15 Tatiana Șova, Veronica Rusov, Lilia Trinca [et al.], *Ghid metodologic și suport de curs pentru viitorii pedagogi*, Chișinău, Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices” 2020, p. 48.

16 *Innovative Religious Education Network (IRENE): educating to the religious diversity*. Erasmus +, Strategic Partnerships Key Action 2 - Sector: Adult Education PROJECT NUMBER: 2020-1-RO01-KA204-080071 period: 11/2020 - 4/2023, p. 114.

17 *Gestiunea controverselor dezvoltarea unei strategii pentru gestiunea controverselor și pentru predarea problemelor controversate în școli* Un instrument de auto-reflecție pentru conducerea școlii, ©Fundația Noi Orizonturi, septembrie 2019, p. 19.

legate de pace, toleranță și responsabilitate în comunicare. Aceste inițiative sprijină dezvoltarea unei culturi democratice, reducând riscul de a escalada conflictele sociale și religioase.

Rolul mass-mediei în modelarea percepțiilor despre pace nu poate fi subestimat, deoarece platformele media influențează modul în care publicul interpretează evenimentele sociale și religioase. Media are puterea de a direcționa atenția către exemple pozitive de dialog și cooperare, dar și responsabilitatea de a evita promovarea discursului intolerant sau a informațiilor denaturate. Prin prezentarea echilibrată a opiniilor și reflectarea diversității de perspective, jurnaliștii pot contribui la diminuarea tensiunilor și la întărirea coeziunii sociale. Totodată, formarea profesională continuă a lucrătorilor din mass-media este vitală pentru a gestiona subiecte sensibile și pentru a cultiva un climat mediatic favorabil păcii.

Implicarea societăților civile în susținerea unui climat pașnic este crucială pentru consolidarea responsabilităților colective privind exprimarea opiniilor. Organizațiile nonguvernamentale, grupurile comunitare și liderii informali joacă un rol activ în promovarea conștientizării dreptului de cunoaștere și exprimare, a toleranței, a dialogului și soluționării pașnice a conflictelor. Acest lucru se realizează prin: - Campanii de informare privind importanța respectului reciproc; - Organizarea de dezbateri și ateliere pe teme de pace și diversitate; - Medierea conflictelor la nivel local între grupuri cu viziuni diferite. Prin astfel de inițiativă, societatea civilă devine un partener fundamental în prevenirea radicalizării și în promovarea unui climat social bazat pe respect și înțelegere și promovarea păcii în lume.

Bibliografie selectivă:

- BRAȘOVEANU, Florica; Anechitoae Constantin, „Considerații privind legătura dintre valorile umane și libertatea religioasă”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, vol. 10, nr. 2, 2022, pp. 73-82.
- BRAȘOVEANU, Florica, „Considerations regarding the protection of human rights at european level”, în *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu*, Seria Științe Juridice, 3 (2015).
- BRAȘOVEANU, Florica, „Freedom of expression principle”, în „*Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, XII, 2 (2012), pp. 138-140.

- ✦ BRAȘOVEANU, Florica, „International protection of human rights”, în *“Ovidius” University Annals*, Economic Sciences Series, XII, 2 (2012), pp. 135-137.
- ✦ BRECK John, *Prefață la: Răzvan Andrei Ionescu, Adrian Nicolae Lemeni, Teologia ortodoxă și știință*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006.
- ✦ CRISTESCU, Grigore, „Predica și predicator în vremea noastră”, în *Studii Teologice*, nr. 3-6, seria a II-a, 1950, p. 137.
- ✦ DURĂ, V. Nicolae; MITITELU, Cătălina, “The Juridical-Canonical Basis of the Management of Movable and Immovable Ecclesiastical Property”, în *“Ovidius” University Annals*, Economic Sciences Series, XXIII, 1 (2023), pp. 344-351.
- ✦ DURĂ, V. Nicolae; MITITELU, Cătălina, „The Managerial Activity of the Central Executive Organisms of the Romanian Orthodox Church”, în *“Ovidius” University Annals*, Economic Sciences Series, XXIII, 1 (2023), pp. 352-359.
- ✦ ELIADE, Mircea. *Istoria Credințelor și Ideilor religioase*, Vol. III, București, Ed. Științifică, 1991.
- ✦ ZLĂTESCU MOROIANU, Irina, “Cuvânt înainte”, în: Vasile Pătulea, *Tratat de management juridic și jurisdicțional*, București, Ed. I.R.D.O., 2010.